

דבי נשיאה, תפוס אמתא דיתמי מסימטא.
[אנשי בית הנשיא, תפסו שפחה של יתומים
מסימטא בעבור חוב אבי היתומים].

יתיב ר' אבהו, ור' חנינא בר פפי, ור' יצחק
נפחא, ויתיב רבי אבא גבייהו. ודנו במקרה
זה.

אמר לחו ר' אבהו לבי נשיאה: שפיר
תפסיתוה. כדעת רבי טרפון, שתפיסה לאחר
מיתה מועילה.

אמר לחו ר' אבא: וכי משום דבי נשיאה
נינהו, מחנפיתו להו? [וכי משום שמבית
הנשיא הם, מתחנפים להם לפסוק שלא
כהלכה? !]

והא דון דייני בר' טרפון, ואהדריה ריש
לקיש עובדא מינייהו. כדלעיל. ואם כן הלכה
כרבי עקיבא שלא מועילה תפיסה אחר
מיתה⁽⁶⁵⁾.

וכן היה מעשה, באדם ששמו יימר בר חשו,
הוא מסיק [נושה] ביה זוזי בההוא גברא.

שכיב, [נפטר אותו אדם] ושביק ארבא.
[השאיר אחריו ספינה בנהר].

אמר ליה יימר לשלוחיה: זיל, תפסה ניהליה!
[לך ותתפסנה עבורי].

אזל השליח, ותפסה.

פגעו ביה [פגשוהו, את השליח] רב פפא
ורב הונא בריה דרב יהושע. שהיו אף הם
נושים באותו אדם.

אמרו ליה: את, תופס לבעל חוב במקום
שחב לאחרים, כיון שעל ידי תפיסתך יגרע
חלקנו.

ואמר רבי יוחנן: התופס לבעל חוב במקום
שחב לאחרים —

לא קנח⁽⁶⁶⁾! ואם כן אין בכחך לתפוס את פג-א
הספינה עבור יימר.

באו רב פפא ורב הונא ותפסוה אינהו, מיד
השליח, לפרעון חוב שהיה להם על הלוח.

הוציאו רב פפא ורב הונא את הספינה מידו
של השליח.

רב פפא — מימלח מלוחי, [הנהיגה בעוגן
שלה, בתוך הנהר], ורב הונא בריה דרב
יהושע — ממתח לה באשלא [משכה בחבליה
משפת הנהר שהייתה ברשות הרבים].

מר [רב פפא] אמר — אנא קנינא לה לכולה!
כיון שהנהגת העוגן עדיפה ממשכת החבל.

ומר [רב הונא] אמר — אנא קנינא לה לכולה!
כיון שמשרכת החבל עדיפה.

65. וסבר רבי אבא שעבד דינו כמטלטלין, ואין
נפרעים ממנו.

ואמנם למאן דאמר "עבדא כמקרקעי דמי"
בעל חוב גובה ממנו. אך מסקנת הסוגיא בכבא
בתרא (קכח) שאין גובים מן העבדים. תוספות.

66. במסכת בכא מציעא (דף י' ע"א) כתב רש"י

כן, אלא רק היכן שבאמת היה מנהג אותה העיר
למסור את השורים לרועי בקר.

אמנם יש מהראשונים שכתבו, שאין צריך
שיהיה מנהג כל אותה העיר כך, אלא מספיק
בכך שמנהגו של הבקרא היה כך, שלא היה נותן
לשוורים ללכת ללא השגחה.

(אמר להו) [אמרו ליה]⁽⁶⁷⁾: **אנן נמי, מחריפותא דנהרא** [היינו ממרכז הנהר, מקום שעוברות בו ספינות רבות, ונחשב כרשות הרבים] **תפיסנא**. ומועילה תפיסתינו⁽⁶⁸⁾.

אתו לקמיה דרבא, באו לדין לפני רבא, **אמר**

פגע בהו רב פנחס בר אמי, וראה אותם תופסים בספינה, **אמר להו** — כיצד תפסתם את הספינה והלא **רב ושמואל דאמרי תרויהו** "והוא שצבורין ומונחין ברשות הרבים", ואתם הלא תפסתם אותה בנהר, שאינו רשות הרבים?

דברים דידי את", ואני אפרע לבעל חובי ממקום אחר?

וכתב הרי"ף, שעל כרחק מדובר כשאין ללוה מהיכן לפרוע, אבל כשיש לו לפרוע ממקום אחר אינו יכול לתפוס אפילו אם לא חב לאחרים.

אך הרא"ש שם חלק על הרי"ף וכתב, שלעולם אם אינו חב לאחרים יכול לתפוס אפילו אם יש ללוה לפרוע ממקום אחר, כיון שהוא שלוחו של התובע, וכמו שהתובע יכול לתפוס אף שלוחו יכול לתפוס. יעויין שם.

67. כך צריך לגרוס לפי פירוש רש"י שלפנינו. אך רש"י במהדורא קמא פירש — שדברי רב פנחס בר אמי התייחסו לרב פפא בלבד. ואמר לו — הנהגת העוגן אינה כלום, משום דברי רב ושמואל, שאמרו תרויהו — "והוא שצבורים ומונחים ברשות הרבים", ואילו הנהגת העוגן הייתה בנהר שהוא כסימטא.

ולפי זה נכון לגרוס "אמר להו", היינו רב פפא אמר לרב פנחס ולרב הונא — "אנא נמי מחריפותא דנהרא תפיסנא", ושם חשיב כרשות הרבים.

68. וצריך לומר — שעמדה הספינה שם בשעת מיתת הבעלים, ולא רק בשעת החטיפה. שאם לא כן — הרי כבר זכו בה היורשים. הרא"ש.

אך הפני יהושע הקשה מלשון רש"י — "לא מצאנוה בשפת הנהר שהיא כסימטא, אלא מזה חטפנוה, שהיה מוליכה באמצע הנהר", ומשמע

שאם עשאו שליח בפירוש כדי לזכות עבורו קנה אף לרבי יוחנן. ורק היכא שבא לתפוס לבעל חוב בלא שעשאו שליח אלא מדין "זכין לאדם שלא בפניו", לא קנה.

והקשו עליו התוספות, הרי בסוגיין מבואר שאף על פי שיימר מינה את השליח בפירוש מכל מקום לא קנה? והוכיח התוספות מכאן כשיטתו שלעולם אינו יכול לתפוס לבעל חוב.

ויעויין בשיטה מקובצת שישב את דעת רש"י — שסוגיין עוסקת כשאמר לשלוחו "זיל תפסיה" סתם, ולא אמר לו לזכות בספינה עבורו. ולכן לא מועילה תפיסתו.

ויעויין בקובץ שיעורים שהרחיב וביאר — שדעת רש"י לחלק בין היכא שעשאו שליח להיכא שלא עשאו שליח היא — אפילו שגם בלא עשאו שליח הרי זכין לאדם שלא בפניו, מכל מקום דין זה לא שייך במקום שחב לאחרים, כיון שאין חבים לאדם שלא בפניו. אבל כשעשהו שליח בפירוש, הרי שלוחו של אדם כמותו ולמה לא תועיל זכיותו?!.

והש"ך (ק"ה) יישב את דעת רש"י — שמועיל שליח רק היכן ששכרו לשם כך, ואז דינו כפועל, ויד פועל כיד בעל הבית, אך בסוגיין מדובר כשלא שכרו ולכן לא מועילה תפיסתו. ויעויין שם בנתיבות המשפט שדחה את דבריו.

ובעצם הדין שהתופס לבעל חוב היכן שלא חב לאחרים קנה, הקשה הרי"ף בבבא מציעא — מדוע אין הלוה יכול לומר לתופס "לאו בעל

להו: "קאקי חיורי משלחי גלימי דאינשי",
[אוזים⁶⁹] לבנים (על שם זקנם הלבן),
המפשיטים בגדי האנשים.], כלומר —
תפיסתכם אינה כדין. משום שהכי אמר רב
נחמן — "והוא שתפסה מחיים", ואילו אתם
תפסתם לאחר מיתה.

מקרה נוסף מובא בגמרא — מעשה באבימי
בריה דרבי אבהו, שהו מסקי ביה זוזי בי
חוזאי. [בני העיר חוזאי, הלוו לו כסף].

שדרינהו, שלח אבימי את המעות, ביד חמא
בריה דרבה בר אבהו.

אזל — הלך — חמא, ופרעינהו.

אמר להו חמא לכי חוזאי — הבו לי שטרא!
החזירו לי את שטר החוב!

אמרו ליה — סיטראי⁷⁰ נינהו! כלומר, חוב
נוסף היה לנו על אבימי, אלא שהיה מלוה
על פה, ותפסנו את המעות הללו עבור אותו
חוב.

אתא חמא, לקמיה דרבי אבהו לתובעם.

אמר לו רבי אבהו — האם אית לך סהדי
דפרעינינהו?

אמר ליה חמא — לא.

אמר ליה רבי אבהו — מיגו דיכולין לומר
"לא היו דברים מעולם", יכולין נמו למימר
"סיטראי נינהו". ונאמנים⁷¹.

דנה הגמרא: לענין שלומי שליח, מאי? האם

מדבריו, שהקפידא היא רק על שעת החטיפה.
וקשה, שא"כ הרי כבר זכו היורשים בספינה
בשעת המיתה? וצריך עיון.

69. וקרא להם אוזים על שם חכמתם, כמו
שאמרו — הוואה אוז בחלום יצפה לחכמה.
רעק"א.

70. "סיטראי" — מלשון "סטר", ותרגומו —
צד. כלומר — חייב הוא לנו מצד אחר. שיטה
מקובצת.

71. הקשה המרדכי — מדוע נאמנים על ידי
המיגו, הרי הוא "מיגו להוציא ממון", ומיגו
להוציא ממון לא אמרינן?

ותירץ — כיון שיש בידם שטר, אין המיגו
נחשב מיגו להוציא.

והקשה — אם כן מדוע נזקקנו למיגו כלל,
הרי הם המוחזקים בממון, והמוציא מחבירו

עליו הראיה?

ותירץ — שטענת סיטראי טענה גרועה היא,
ובלא מיגו אינו נאמן.

ובהמשך דבריו כתב ביתר באור — לכאורה
יש להקשות — מדוע נאמנים לומר "סיטראי",
והלא השליח בודאי לא נתנם להם עבור ה"מלוה
על פה", אלא עבור השטר, שהרי אינו רוצה
להפסיד את השולח?

אלא ודאי, מדובר ש"בי חוזאי" טענו
שהשליח בא לפרוע רק את המלוה על פה, ולא
את המלוה בשטר. ובטענה זו אינם נאמנים בלא
מיגו, כיון שטענה גרועה היא, כיון שדרך
האנשים לפרוע בתחילה מלוה בשטר ואחר כך
מלוה על פה.

ומבואר בדעת המרדכי — שהלוה יכול
לקבוע איזה חוב הוא בא לפרוע כעת, ואין
המלוה יכול לתפוס ממנו לחוב אחר. ולכן כאן
עליהם לטעון שהלוה בא לפרוע את המלוה על
פה.

כראוי, שנתן להם את הכסף בתחילה ואחר כך דרש את השטר.

אבל אם אמר המשלח — "הב זוזי, ושקול שטרא" — לא משלם. כיון שעשה השליח כדבריו.⁽⁷²⁾

על השליח לשלם את הכסף למשלח, כיון שפשע בשליחותו, שלא דרש מהם את השטר בתחילה?

אמר רב אשי, חזינן, נראה — אי אמר ליה המשלח — "שקול שטרא, ואחר כך הב זוזי", משלם. כיון שלא מילא את שליחותו

כן אינו נאמן להעיד כיון שהוא נוגע בדבר, אך לפי הצד השני קשה.

וכתבו התוספות — שסוגייתנו עוסקת אחר שנתקנה שבועת היסת, ואז לעולם על השליח להשבע שבועת היסת שמילא את שליחותו. ולעולם נחשב כנוגע, ואינו יכול להעיד כנגדם.

ויש מהראשונים שהקשו באופן אחר — מדוע נאמנים לומר סיטראי, הרי העד מעיד שנפרע השטר, ומחייבם שבועת עד אחד, ואילו הם אינם יכולים להשבע, כיון שמודים לדברי העד שהיה כאן פרעון, אלא שטוענים שהיתה כאן מלוה נוספת, וכמו שמבואר גבי נסכא דרב אבא, בבבא בתרא לד' ע"א, שהיכן שיש עד אחד שחטף אינו נאמן לומר דידי חטפי, וגם אינו יכול להשבע להכחיש את העד, כיון שהודה לדבריו שחטף, אלא שטוען "דידי חטפתי", ומתוך שאינו יכול להשבע משלם, ואם כן גם הכא מתוך שאינם יכולים להשבע עליהם לשלם?

וכתב הריב"ש — לדעת הראשונים שעד המסייע אינו מחייב שבועה אלא בטענת ברי, אם כן הכא יש לומר, שאבימי לא טען טענת ברי, שהרי אינו יודע בכירור שהשליח פרעם. ולכן אינם מתחייבים שבועה.

אך דעת הר"ף שלעולם עד המסייע מחייב שבועה אף בטענת שמה, ואף לשיטתו כתב הריב"ש — שהכא יכולים להשבע, ולהכחיש את העד, כיון שהעד מעיד על פרעון, והם טוענים שלא היה כאן פרעון. ולא דמי לנסכא דרב אבא, שהתם טענותיו על הנסכא עצמה, ואינו יכול להשבע כיון שאינו מכחיש את העד,

אך הר"ן הוכיח מסוגיין — שאין הלוה יכול לקבוע איזה חוב הוא בא לפרוע, ואם תפס המלוה יכול לומר שכסף זה הינו לפרעון המלוה על פה, ואפילו אם התכוין הלוה בפירוש לפרוע את המלוה בשטר.

אמנם דבר זה אינו מועיל אלא בתורת תפיסה.

ויש לבאר לדעת הר"ן — אם כן מדוע נזקקו "בי חוזאי" למיגו, הלא אף בלא מיגו נאמנים, שהרי הממון בחזקתם?

וצריך לומר — שהרי אינם נאמנים לומר שהלוה עצמו בא לפרוע את המלוה על פה, כיון שזו טענה גרועה כנ"ל, ואין הם נאמנים אלא בתורת תפיסה, לומר שתפסו את הממון עבור המלוה על פה, ובתפיסה אינם נחשבים כמוחזקים, כמבואר במסכת בבא בתרא (לד' ע"א) גבי ההוא גברא דחטף נסכא מחבריה, ואמר — "אין חטפי ודידי חטפתי", ואמר רב אבא שתפיסה הבאה בגזלנות אינה הופכת את התופס למוחזק, ואילו מיגו דלהד"ם אינם נאמנים.

ועיין בקובץ שיעורים, שפירש את דברי הר"ן באופן אחר.

72. הקשו הראשונים — במקרה שהעד אינו משלם, מדוע נאמנים "בי חוזאי" לומר — "סיטראי נינהו", והלא העד מעיד שתפסו, ואין מיגו, כיון שאינם מעיזים נגד העד לומר להד"ם. כמבואר בבבא בתרא (לד' ע"א)?

בשלמא לפי הצד שחייב השליח לשלם, אם

ומת המפקיד, ואתו יורשים, קא תבעי ליה מינה.

אמרה להו — מחיים תפיסנא להו! בעבור חוב אחר שהיה חייב לי.

אתאי האשה לקמיה דרב נחמן, אמר לה: האם אית ליך סהדי, דתבעוה (75) מיניך מחיים (76), ולא יהבית ניהליה (77)?

ומסיקה הגמרא — ולא היא! אלא בין כך ובין כך משלם (73). כיון דאמר ליה המשלח — "לתקוני שדרתיך ולא לעזותי", והיה עליך לדקדק בתקנת. (74):

מעשה בהיא איתתא, דהו מיפקדי גבה מלוגא דשטרי. [הפקידו ברשותה חבילת שטרות].

הנפקד את החפץ על ידי שליח, ושכח השליח לקחת את השטר, דאז אין הפשיעה בחפץ, כיון שהחפץ ודאי הוי ממנו של המפקיד, אלא רק פשע בשיכחת השטר, ודבר זה אינו מחייבו כנ"ל.

75. גירסת הרא"ש — "דתבע". וקאי על האב. והוא הנכון.

76. יש להעיר — הרי לכאורה מספיק שתביא עדים ששלחה יד בפקדון מחיים, ואז הרי זכתה בו? ועיין לקמן הערה 72.

77. ומבואר — שבלא עדים אינה נאמנת לטעון שתבעתם מחיים.

והקשו התוספות — מדוע אינה נאמנת לומר שתבעתם מחיים במיגו שהיתה אומרת "לקוחין הן בידי"?

ותרצו התוספות — כיון שלא טענה בתחילה שתבעתם מחיים, אלא רק שתפסה מחיים, וחשבה שבטענה זו סגי, אם כן כעת אינה נאמנת לחזור ולטעון "תבעינהו מחיים" במיגו ד"לקוחין", כיון שכבר הודתה קודם לכן שאינם לקוחין בידה, ומיגו למפרע לא אמרינן.

ויעויין ברא"ש שתירץ — שאין האשה נאמנת לומר "לקוחין הם בידי" בלא ראיה, כיון שקיימא לן "אין אותיות [היינו שטרי חובות] נקנין במסירה", אלא בעינן שטר.

(ועיין בר"ן — שלמאן דאמר "אי אותיות

שהרי מודה לו שחטף את הנסכא, אלא טוען ידידי הוא. ולכן תמוך שאינו יכול להשבע משלם.

ויעויין בקצות החושן (נח' סק"ג) שהאריך לדון בעניין זה. ואין כאן המקום להאריך.

ויעויין בשיטה מקובצת — שדקדק בדברי רש"י בקושיית הגמרא — "לענין שלומי שליח למשלח". וכונת רש"י להדגיש, ששאלת הגמרא אינה מתייחסת למקרה הנוכחי, אלא רק בעלמא האם חייב השליח לשלם.

ואמנם סוגיין עוסקת רק במקרה שחייב לשלם, דאז הוי השליח נוגע בעדות.

73. עיין תוספות — ומבואר שאם לא הזכיר המשלח לשליח כלל את עניין השטר — אין השליח חייב לשלם. כיון שלא היה עליו להעלות דבר זה בדעתו מעצמו.

74. הקשה ה"אור שמח" (הל' שלוחין ושותפין פרק א' הל' ו') מדוע חייב השליח לשלם, הרי המוסר שטר חוב פרוע של חבירו ליד אחר אינו חייב אפילו מדינא דגרמי, כיון שאין זה "ברי היזיקא", כמבואר ברמ"א (סי' נה')? [אמנם עיין בהגהות יעבץ שכתב — "משלם. מדינא דגרמי."] ותירץ — הכא שאני, כיון שהשליח נתן את הכסף של המשלח, ולא קיבל את השטר תמורתו, ואם כן הרי הזיק את הכסף. ולא את השטר.

ונפקא מינה — אם הפקיד חפץ, ושלח

אמרה לו האשה: לא:

בפקדון מחיים לא חשיב כתפיסה, כיון שהחזקת בו עבור היתומים⁽⁷⁸⁾, ורק לאחר מיתה כשתבעוהו ממך ולא נתתו להם, אזי

אמר לה רב נחמן: אם כן, מה שהחזקת

והקשה עליו הקצות החושן (קט"ו סק"ו) הלא במשכון יכול הלוח לסלקו בזווי, ואם כן יתן לה הלוח את דמי הניר ויסלקה? והוכיח מכאן כדעת המרדכי — שיכול המלוה לומר — "לדידי שוה לי המשכון יותר". ואם כן הכא נמי יכולה לומר — לדידי שוה לי. עיין שם.

ובעצם דברי הרי"ף, עיין בר"ן שכתב שאם אין תפיסתה מועילה לגוף החוב, אינה מועילה גם לענין הניר, ועיין בקובץ שיעורים — שהטעם, משום שהזכיה בנייר אינה זכיה בפני עצמה אלא תליה בקנין החוב, וכיון שלחוב אינה נאמנת, לא פלגינן נאמנות בכהאי גוונא. ואמנם בדעת התוספות בסוגיין שנאמנת לטעון "לקוח" על הניר לחוד, צריך עיון, וכי בשוטים עסקינן, שמוכרים את ניירות החוב בלא החוב עצמו?.

78. ברש"י כתב, שתפיסה מחיים לא מועילה רק היכא שתפס לשם חובו.

ודקדק הפני יהושע מדבריו — שהבאור בדברי רבי יהושע — "שכולם צריכים שבועה ואין היורשים צריכים שבועה", אין עיקר הטעם משום שבועה, שא"כ אין סברא לחלק בין היכא שתפס לשם חובו, להיכא שתפס סתם, שהרי בשני המקרים קדמה תפיסתו לתפיסת היורשים, אלא עיקר הטעם כמו שכתב הירושלמי — מפני שהיורשים אינם מחוסרי גוביינא, ואפילו אם בפועל לא הייתה שבועה קדמה תפיסתם, ואם כן אם לא תפסם לשם חובו, הוי כמשכון ברשותו, ועדיין נחשב הממון כ"מטלטלי דיתמי", בשעת מיתת האב, ולא הועילה תפיסתו. ורק אם תפס לשם חובו הועילה תפיסתו.

נקנין במסירה, אין האשה נאמנת לומר — "שטר היה לי ואבד", כיון שאין תפיסתה מוכחת כלום, ואוליגן בטר חזקת ה"מרא קמא" עד שתביא ראיה לדבריה.

אמנם הרמב"ם (פ"ו מהלכות מכירה הלכה י') חלק על הר"ן וכתב שאין התופס צריך להביא ראיה שזכה בשטר. יעייין שם) ועיין בקרבן נתנאל (אות ע') שדקדק מדברי הרא"ש שסבר "מיגו למפרע אמרינן", ולא כדברי התוספות. וכן כתב להדיא הרי"ף.

ונפקא מינה בנידון דידן — אילו היתה תופסת מטלטלין אחרים שאינם שטרות. לדעת הרא"ש והריף — היתה נאמנת לומר "תבעתינהו מחיים" במיגו ד"לקוחין הם בידי". אך לדעת התוספות אינה נאמנת, משום שמיגו למפרע לא אמרינן.

והנה התוספות עצמו נשמר מתירוצו של הרא"ש, וכתב — שאע"פ שאין אותיות נקנין במסירה, מכל מקום תועיל תפיסתה לזכות בנייר, כדי לכופף את היתומים לפרוע את חוב אביהם.

וכתב המהרש"א שלפי דברי התוספות הללו — אין להקשות שתהא נאמנת במיגו דלהד"ם, או מיגו ד"נאנסו", כיון שאינה רוצה לטעון "להד"ם", משום שכל מטרתה לכופף את היתומים לפרוע את חובה על ידי שידעו שניירות השטר נמצאים בידה.

ואמנם לדעת הרא"ש והרי"ף אכן יקשה מדוע אינה נאמנת במיגו ד"להד"ם"?

וכתב הרא"ש — דאיירי כשהפקידו אצלה בעדים, שאז אינה יכולה לטעון להד"ם.

ועיין ברי"ף — שאם היה האב תובעה מחיים, היתה מועילה תפיסתה בתורת משכון כדי לזכות בנייר, ועי"ז לכופו לפרוע את חובה.

שאינו נשבע בעצמו, אלא שכנגדו נשבע במקומו⁽⁸²⁾.

זימנין, פעם אחרת, הווי יתבי קמיה דרבא, רב פפא ורב אדא בר מתנא.

אייתו ההוא שטרא גביה, הביאו לפניהם תביעת ממון על ידי שטר.

אמר לו רב פפא לרבא: "ידענא ביה, דשטרא פריעא הוא". ועליך לחייב את התובע שבועה קודם שיגבה, כדין שטר שיש בו ריעותא.

חשיב כתפיסה, אלא שהווי תפיסה דלאחר מיתה. ותפיסה דלאחר מיתה לא כלום היא⁽⁷⁹⁾.

מעשה בהחיא איתתא, דאיחייבא שבועה⁽⁸⁰⁾ בי דינא דרבא. [התחייבה שבועה בבית דינו של רבא].

אמרה ליה בת רב חפדא, שהיתה אשתו של רבא, לרבא — ידענא בה, מכירה אני אותה דחשודה אשבועה⁽⁸¹⁾.

ומכח דברים אלו — אפכה רבא לשבועה אשבועה. כדין מי שחשוד על השבועה,

אמרינן דין "מיפך שבועה". ועיין בקצות החושן (פב' סק"ד) שדן בדבריו.

81. שהייתה מרבה להשבע לשקר. ריטב"א בשם הגאונים.

82. עיין רש"י שכתב — "התובע אותה ישבע ויטול", ומבואר שהיא היתה צריכה להשבע ולהפטר, ועל ידי שהפך רבא את השבועה — נשבע שכנגדה ונטל.

והקשה הריטב"א — איך אפשר מכח עדותה של בת רב חיסדא להוציא ממון?

ולכן פירש — דעל כרחינו איירי כשהייתה האשה מהנשבעים ונוטלים, ועל ידי שהפך רבא את השבועה נשבע שכנגדה ונפטר.

ועיין מהרש"א, שכתב בדעת רש"י — שמכיון שכבר היתה מחוייבת בשבועה דאורייתא אין קפידא שנהפוך את השבועה אע"פ שיצא ממון על ידי זה.

ועיין בתוספות רי"ד שכתב ביתר באור — מכיון שמחוייבת שבועה דאורייתא, ושבועה דאורייתא עומדת במקום תשלומין, אם כן היכא שהיא חשודה, אמרינן "מתוך שאינה יכולה

אך הריטב"א מבואר הטעם שלא מועילה תפיסה מחיים — כיון שלא תפס מדעת הלוה, וחשיב כתופס מדעת עצמו דלא מהני. ואם כן לכאורה אינו צריך לתפוס לשם חובו דוקא, ובכל מקום שתבע הלוה את הפקדון ולא החזירו מהני.

79. וכתב הרי"ף — שכל זה רק לדינא דגמרא, שאין גובים כתובת אשה מן המטלטלין, אבל אחר תקנת הגאונים שגובין מן המטלטלין, אף כאן תועיל תפיסתה אפילו לאחר מיתה.

אך יש אומרים — שלא תקנו הגאונים שגובים ממטלטלין אלא במלוה בשטר, אבל במלוה על פה לא תקנו. ולא נהגו כן. ולהלכה אפילו בלוה על פה גובין.

80. עיין רש"י שכתב — "שהיה אדם תובעה ממון והיא כופרת", ומשמע שהעמיד בשבועה דאורייתא.

וצריך באור — מדוע לא העמיד בפשטות — בנשבעת לפרוע כתובתה?

ודקדק מכאן הש"ך (סי' צב) דסבר רש"י שבשבועת הנוטלין שהיא שבועה דרבנן, לא

אמר לו רבא: בת רב חסדא, קים לי בגווייה שאינה משקרת. אך מר, לא קים לי בגווייה.

אמר רב פפא: השתא דאמר מר [רבא] — "קים לי בגווייה" מילתא היא, כלומר — אפשר לפסוק הלכה מכח "קים לי בגווייה"⁽⁸⁵⁾, אם כן כגון אבא מר ברי, [בני, אבא] דקים לי בגווייה שאינו משקר, קרענא שטרא אפומיה.

ומקשינן: קרענא סלקא דעתך? הלא בודאי שאין לקרוע את השטר אלא על ידי שני עדים?

אמר לו רבא: האם איכא איניש אחרינא בהדיה דמר? ובלא עד נוסף אינך נאמן להרע את השטר⁽⁸³⁾.

אמר לו רב פפא: לא.

אמר לו רבא: אף על גב דאיכא מר, בכל זאת עד אחד לאו כלום הוא⁽⁸⁴⁾, אפילו להרע את השטר.

אמר לו רב אדא בר מתנא: ולא יהא רב פפא כבת רב חסדא? ומדוע אינו נאמן לפחות כמותה, לענין שבועה?

דאיכא מר עד אחד לאו כלום הוא". וכתב הרש"ש, שכן נראית גרסת התוספות, כיון שהעמידו שהיה רב פפא קרוב, ולכן פסלו רבא אפילו לשבועה שכשר בה עד אחד.

85. כתב הר"ף בשם גאון אחד — שבזמן הזה אין הדיין יכול לפסוק מכח "קים לי", כיון שלא בריר לן גדרי "קים לי". ומכל מקום אם נראה לדיין שאחד מן הצדדים משקר מעכבים את הדין עד שיתברר הדבר.

והרמב"ם (פרק כד' מהל' סנהדרין הל' א') כתב — "יש לדיין לדון בדיני ממונות על פי הדברים שדעתו נוטה להן שהן אמת, והדבר חזק בלבו שהוא כן, אף על פי שאין שם ראיה ברורה. ואין צריך לומר אם היה יודע בודאי שהדבר כן שהוא שהוא דן כפי מה שידוע.....אם כן, למה הצריכה תורה שני עדים? שבזמן שיבואו לפני הדיין שני עדים ידון על פי עדותן אע"פ שאינו יודע אם באמת העידו או בשקר".

והקשה בספר נתיבות המשפט (הלכות דיינים, סימן טו' סק"ב), אם כן מדוע אין עד נעשה דיין, הלא ודאי שאם ראה הדיין בעצמו הוי אומדנא חזקה?

להשבע משלמת", אך לא התחדש כאן חיוב תשלומין חדש מכח בת רב חסדא. ולכן הפך רבא את השבועה על שכנגדה.

83. התוספות העמידו, דאיירי כשהיה רב פפא קרוב, ולכן לא האמינו רבא כעד אחד אפילו לגבי שבועה.

והקשה הרש"ש — אי איירי כשהיה קרוב, אם כן אפילו אם יבא עד נוסף לא מהני, שהרי כתבו התוספות במסכת מכות (דף ו' ע"א) שאם נמצא אחד מהם קרוב או פסול עדותן בטלה, ואפילו שלא העידו בתוך כדי דיבור?

ואין לחלק ולומר — שדוקא היכן שצריך שני עדים עדותם בטלה, אבל לגבי שבועה שמספיק לחייבה על ידי עד אחד לא אמרינן שאם נמצא אחד מהם קרוב עדותן בטלה, כיון שכתבו התוספות במסכת מכות (שם ד"ה אמר רבי יוסי) שזו סברת רבי יוסי לחלק בין עדותממן לעדות נפשות, אבל רבי שההלכה כמותו, חולק עליו, וסובר שאף בעדות ממון עדותן בטלה, ואם כן לא סבר חילוק זה. ואם כן אכתי קשה מה יועיל צירוף עד אחד עמו? וצ"ע.

84. הר"ף והרא"ש לא גרסו "אמר לו רבא אע"ג

ממזלאי, [היינו מבית עלי שימיהם קצרים, "מולא" – לשון בעל מום.] אמריתו מילי מזליתא [היינו דברים פגומים]!?

והא אמר רבא, האי "אשרתא דדייני", קיום שטר דמיכתבא מקמי דנחו סהדי אחתימות ידיהו, שנכתב קודם שקיימו בית הדין את החתימות, על סמך העתיד – פסולה. אלמא מיחזי כשיקרא, והכא נמי מיחזי כשיקרא, והיאך כתבו לה פסק דין כאילו נשבעה כאשר עדיין לא נשבעה?

ודחינן: וליתא, הא דאמרן שיש לחוש לשקר, אינו נכון.

וראיה: מדברי רב נחמן.

דאמר רב נחמן: אומר היה רבי מאיר, הרוצה לגרש את אשתו, אפילו מצאו את

אלא, מרענא שטרא אפומיה. ואחייב את שכנגדו שבועה⁽⁸⁶⁾.

מעשה בהיא איתתא, דאיחייבא שבועה בבית דינא דרב כיבי בר אביי.

אמר להו ההוא בעל דינא: תיתי ותישתבע במתא⁽⁸⁷⁾, אפשר דמיכספא ומודיא. תבא להשבע בעירי, כדי שאולי תתבייש ולא תישבע לשקר.

אמרה להו: כתבו לי זכוותא, דכי משתבענא יהבי לי. כתבו לי פסק דין כאילו כבר נשבעתי, והניחוחו ביד שלי, ואחר כך אלך להשבע בעירו של התובע⁽⁸⁸⁾.

אמר להו רב כיבי בר אביי: כתבו לה⁽⁸⁹⁾.

אמר רב פפי לרב כיבי: וכי משום דאתיתו

מלוה".

ועיין בשו"ע (חו"מ סי' פז' סע' כג' בהגה) שפסק בשם הב"י – שיכול התובע לכוף את הנתבע להשבע בעירו היכא שיש סכרא שיתבייש להשבע שם לשקר. יעוי"ש.

88. הקשו התוספות – מדוע שלא יכתבו לה – "אם תשבע פלונית תיפטר", ואז לא הוי "מיחזי כשיקרא"?

ותירצו – שכתבו לה בלשון זו, כדי שלא להצריכה עדים היום ולמחר.

ובאר השיטה מקובצת – אילולי שהיו כותבים לה פסק דין, היה התובע יכול לחזור ולתובעה בבית דין אחר פעם נוספת, ולהצריכה להביא שוב את כל עידיה, אך כעת שכבר פסקו את הדין אינו יכול לתובעה שנית.

89. רק לכתוב את הפסק דין היה שייך קודם שנשבע, אבל לחותמו ודאי שלא חתמוהו עד

וכתב – ודאי לענין הוצאת ממן לא אזלינן אחר אומד דעת הדיין, ורק לאורועי שטרא מועיל אומדן דעתו, ברם – באומדנא כללית שאינה תלויה בדעת הדיין דוקא, כגון זו הנזכרת לקמן (פה' ע"ב) "דידעינן ביה דלא אמיד", בזה מהני אפילו להוציא ממן

86. כך פרשו התוספות, אך הראב"ד כתב – מרענא שטרא אפומיה, ולא מקרע קרעינן, ולא מיגבא גבינן ביה, עד שיתברר הדבר.

87. יש הגורסים – "במתין. כלומר "בעירנו". ומדובר שהיו שניהם מאותה העיר, ודוקא משום כך היה בידו לכופה להשבע בעירו אבל בעלמא – "הלך אחר הנתבע", ואין ביד התובע לכוף את הנתבע להשבע בעירו. וכן כתב הרא"ש.

אך הרמב"ן כתב, אע"פ שבעלמא "הלך אחר הנתבע", המלוה ולוה יכול המלוה לכוף את הלוה להשבע לו בעירו, כיון ש"עבד לוה לאיש

הגט, באשפה, והיה כתוב בו שמו ושמה כראוי, וחתמו ונתנו לה, כשר. ואין צריך כתיבה לשמה.

ואפילו רבנן שחלקו על רבי מאיר, ואמרו שצריך לכתוב את הגט לשמה, לא פליגי עליה דרבי מאיר אלא בגיטוי נשוי, דבעינן כתיבה לשמה. אבל בשאר שטרות, מרדו ליה שאין צריך כתיבה לשמה, ולא חיישינן ל"מיחזי כשיקרא".

והראיה — דאמר רב אסי אמר ר' יוחנן — שטר שלוח בו ופרעו, אינו חוזר ולוח בו. אפילו בו ביום, כיון שכבר נמחל שיעבודו, שהרי המלוה השניה היתה בעל פה, ואינה גובה ממשועבדים⁽⁹⁰⁾. ועל ידי השטר נמצא גובה מהם שלא כדין.

ומדייקינן: טעמא שאינו חוזר וגובה — משום דנמחל שיעבודו, אבל למיחזי

ב-ה-ב כשיקרא לא חיישינן⁽⁹¹⁾.

מעשה בההוא גברא, דאפקיד שב מרגניתא דציירי בסדינא, בי רבי מיאשא בר בריה דר' יהושע בן לוי. [הפקיד שבע מרגליות צרורות בסדין, בבית רבי מיאשא נכדו של רבי יהושע בן לוי].

שכיב [מת] רבי מיאשא, ולא פקיד. לא כתב צואה.

ובא בעל המרגליות לתובען מהיתומים, וטענו היתומים — "שמא מרגליות אלו של אבינו הן?".

אתו לקמיה דר' אמי, ואמר להם, חייבים אתם להחזירן.

והטעם: חדא, משום דידענא ביה כרבי מיאשא בר בריה דר' יהושע בן לוי דלא היה אמיר [עשיר], ובודאי שאין המרגליות שלו⁽⁹²⁾.

"מיחזי כשיקרא" בחתימות העדים, ולא רק בטופס השטר, השטר פסול. כיון שכל כולו נעשה בשקר.

92. וכתבו התוספות — שאם היה רב מיאשא קיים והיה טוען "לקוחין הם בידי", היה נאמן אע"פ שאינו אמיר.

אבל ליורשיו לא טענינן הכי, כיון שדבר זה אינו שכיח. וב"מלתא דלא שכיחא", לא טענינן ליתומים.

אך הרי"ף כתב בפרק המפקיד — "מהא שמעינן, שהמפקיד אצל חברו בעדים אין הנפקד נאמן לומר לקוח הוא בידי".

ומבאר הרמב"ן — דאיירי כשכעת אין העדים יודעים לומר שאותן המרגליות הנמצאות בידי, הן אותן שהוקדו אצלו, ולכן — אי

שנשבעה ממש, שאם לא כן הוי שקר ממש. שיטה מקובצת.

90. ברש"י כתב "ואינו גובה מן הלקוחות", משמע שמבני חורין גובה על ידי השטר, אף על פי שאין כעת עדים על ההלוואה השניה.

אך יעויין ברמב"ם (הלכות מלוה ולוה, פרק יד' הל' ז') — "שטר שלוח בו ופרעו אינו חוזר ולוה בו, שכבר נמחל שיעבודו ונעשה כחרש" ומשמע שאינו מועיל כלל אפילו לגביית בני חורין.

ועיין בשו"ע (ח"מ סימן מח' סע' א), שהאריכו הפוסקים לדון בזה. ואכמ"ל.

91. כתב רש"י — "אם לא שיש בדבר ביטול שטר גמור", וכונתו למה שנזכר לעיל, שאם היה